

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ІНФОРМАЦІЮ

Доповідач: Шаніро В., аспірант кафедри АГПі ФЕБ

В наш час інформація набуває важливого значення в житті кожної людини, тому вже сьогодні можна казати про швидкоплинний процес інформатизації суспільства. Всі процеси, що відбуваються з нами, в тому числі створення та використання новітніх технологій, виробництво товарів і послуг, їх розподіл, збут, правовідносини тощо не можуть існувати без одночасного використання інформації. В результаті майже кожна особа є в деякій мірі залежною від інформації. Задля правомірного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації прав, свобод та законних інтересів на законодавчому рівні закріплено певні права та обов'язки осіб. Згідно ст. 47 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 в разі порушення законодавства України про інформацію настає юридична відповідальність, а саме дисциплінарна, цивільно-правова, адміністративна або кримінальна. Відносини, пов'язані з реалізацією права на інформацію, досить часто виникають між фізичними особами, в тому числі громадянами України, та державними органами, установами, організаціями тощо. В такому разі порушення права на інформацію, якщо йому характерна невелика суспільна небезпека, тягне за собою адміністративну відповідальність.

Юридична відповідальність – це застосування до особи, яка вчинила правопорушення, примусових заходів у встановленому законодавством процесуальному порядку. Законодавство України закріплює, що відповідальність за порушення законодавства про інформацію є гарантією права на інформацію і полягає у притягненні до дисциплінарної, цивільно-правової, адміністративної та кримінальної відповідальності. В Законі зазначено і про відшкодування матеріальної та моральної шкоди: в разі завдання правопорушенням, що вчинено суб'єктом інформаційної діяльності, матеріальної чи моральної шкоди фізичним або юридичним особам, винні особи відшкодовують її добровільно або на підставі рішення суду.

Відповідальність за вчинення адміністративних правопорушень, в тому числі тих, що пов'язані з одержанням, використанням, поширенням та зберіганням інформації, регламентується Кодексом України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 (надалі - КУпАП). Суб'єктами, що покликані забезпечувати інформаційну безпеку України, є система державних та недержавних інституцій, а також громадян України, об'єднаних спільною метою щодо захисту національних інтересів в інформаційній сфері [1, с. 164]. Справи про адміністративні правопорушення розглядаються органами внутрішніх справ, інспекціями у справах неповнолітніх, митними органами, судами, іншими державними органами і посадовими особами, які уповноважені на те законом.

Основною нормою, що регулює порушення права на інформацію, є ст. 212-3 КУпАП. Вона визнає правопорушенням неправомірну відмову в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у випадках, коли така інформація підлягає наданню на запит громадянина чи юридичної особи відповідно до Законів України «Про інформацію», «Про звернення громадян» від 02.10.1996 та «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005. Громадянин має право звернутися до державних органів і вимагати надання будь-якого офіційного документа, крім випадків обмеження доступу відповідно до Закону. Для цього подається запит до відповідного органу законодавчої, виконавчої та судової влади, який зобов'язаний надати запитувану інформацію письмово або в усній формі тощо. Відповідальність згідно розглянутої статті наступає у вигляді накладення штрафу на посадових осіб в розмірі від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а при повторному вчиненні про порушення протягом року – в розмірі від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ст. 41-3 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за порушення порядку доступу до інформації, що є необхідною для ведення колективних переговорів та здійснення контролю за виконанням колективних договорів та угод. Згідно ст. 10 і 15 Закону України «Про колективні договори і угоди» від 01.07.1993 сторони колективних переговорів

зобов'язані надавати учасникам переговорів всю необхідну інформацію щодо змісту колективного договору, угоди, а у разі здійснення контролю сторони зобов'язані надавати необхідну для цього наявну інформацію. Учасники не мають права розголошувати дані, що є державною або комерційною таємницею і підписують відповідні зобов'язання. Порушення права, що передбачено цією статтею тягне відповідальність у вигляді накладення штрафу від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ст. 53-2 КУпАП передбачено відповідальність за перекручення даних державного земельного кадастру та приховування інформації про наявність земель запасу або резервного фонду. Державний земельний кадастр являє собою єдину державну систему державно-кадастрових робіт, що встановлює процедуру визначення виникнення, припинення права власності і права користування земельними ділянками. Державний земельний кадастр має забезпечувати необхідною інформацією органи державної влади та органи місцевого самоврядування, заінтересованих підприємств, установи і організації, а також громадян задля регулювання земельних відносин. Порушення, передбачене розглянутою статтею, тягне за собою відповідальність у вигляді накладення штрафу на посадових осіб від п'яти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Відповідальність за приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації за запитами посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними, в тому числі про їх аварійні скиди та відповідні наслідки, передбачена у ст. 82-3 КУпАП. Згідно п. 1 ст. 50 Конституція України від 28.06.1996 кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері поводження з відходами, державна санітарно-епідеміологічна служба України, їх органи на місцях та інші спеціально уповноважені органи виконавчої влади у сфері поводження з відходами згідно ст. 30 Закону України «Про відходи» від 05.03.1998 мають забезпечувати заінтересовані органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, громадян та їх об'єднання інформацією про розташування місць чи об'єктів зберігання і видалення відходів, їх вплив на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людини. Відповідальність за правопорушення в зазначеній сфері тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Статтею 91-4 КУпАП передбачено відповідальність у разі відмови від надання або несвочасного надання за запитами повної й достовірної екологічної інформації. Інформація про стан навколишнього природного середовища – це будь-яка інформація в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій матеріальній формі. Відомості про навколишнє природне середовище є інформацією довідково-енциклопедичного характеру і відповідно має бути систематизованими, документованими та публічно оголошеними [2, с. 137]. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 закріплює за громадянами право на вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища, а також вільного одержання, використання, поширення та зберігання такої інформації, крім обмежень, що встановлені цим Законом. Згідно Положенням про державну систему моніторингу довкілля, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 інформаційне обслуговування органів державної влади, місцевого самоврядування, а також забезпечення екологічною інформацією населення країни і міжнародних організацій здійснюється суб'єктами моніторингу. Таким чином ненадання або несвочасне надання за запитами повної і достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища, що входить в тому числі і до компетенції спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів і його органів на місцях, тягне за собою відповідальність у вигляді накладення штрафу на службових та посадових осіб від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Адміністративна відповідальність, що настає у разі порушення законодавства про захист прав споживачів, регламентується ст. 156-1 КУпАП. В разі відмови працівників торгівлі, громадського харчування та сфери послуг і громадян, які займаються підприємницькою діяльністю в цих галузях, у наданні громадянам-споживачам необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про товари (роботи, послуги), їх кількість, якість, асортимент, а також про їх виробника (виконавця, продавця), у навчанні безпечного

та правильного їх використання, а так само обмеження прав громадян-споживачів на перевірку якості, комплектності, ваги та ціни придбаних товарів, настає адміністративна відповідальність у вигляді накладення штрафу від одного до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Крім розглянутих вище статей в КУпАП міститься ще багато положень щодо відповідальності в разі порушення прав в інформаційній сфері. Серед них ст. 96, 148-5, 163-5, 163-9, 163-11, 164, 164-3, 164-12, 164-14, 166-4, 166-9, 166-10, 184-2, 186-3, 188-5, 188-11, 188-14, 188-18, 188-32, 188-35, 188-36 тощо.

Суб'єктами правопорушень у сфері інформаційних відносин, за якими настає адміністративна відповідальність, є, як правило, посадові та службові особи, що мають доступ до відповідної інформації; громадяни, які займаються підприємницькою діяльністю; працівники торгівлі, громадського харчування, сфери послуг; посадові особи підприємств, установ, організацій; суб'єкти первинного фінансового моніторингу тощо.

Слід зазначити, що досить важливим у реалізації права на інформацію є її повнота та достовірність, а у разі надання інформації ще й своєчасність. Відсутність цих факторів є в багатьох випадках підставою вчинення адміністративних правопорушень посадовими особами, в тому числі і шляхом зловживання свого посадового становища. Аналіз законодавства дає зробити висновок, що адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері інформаційного права має наслідки у вигляді штрафу, який встановлюється для кожного окремого випадку і в тих межах, що визначені відповідною нормою. Адміністративне стягнення накладається лише на фізичних осіб.

Особливістю юридичної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері є те, що більшість нормативно-правових актів законодавства України про інформацію містить лише загальні підстави доступу до інформації, гарантії і процедури, а також положення про її використання. Зазначеним правовим актам притаманний відсильний характер, підтвердженням чого є і те, що адміністративна відповідальність регламентується КУпАП. Вирішення такої ситуації можливо лише шляхом систематизації та вдосконалення законодавства України про інформацію за умови відсутності дублювання правових норм в різних нормативно-правових актах. Сьогодні це питання потребує особливої уваги, адже право на інформацію громадян залишається важливою гарантією забезпечення прав і свобод людини.

Література:

1. Стоєцький О. Суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки. / О. Стоєцький // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – №11. – с. 161-164.
2. Ясечко С. Проблема класифікації та видів інформації в доктрині права та в законодавстві України. / С. Ясечко // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – №9. – с. 135-139.

Шапіро, В.С. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства України про інформацію [Текст] / В.С. Шапіро // Науково-теоретична конференція викладачів, аспірантів, співробітників та студентів юридичного факультету: тези доповідей: у 3-х ч., Суми, 20 квітня 2011 р. / Відп. за вип.: С.І. Дегтярьов, В.І. Горевий. — Суми: СумДУ, 2011. — Ч.2. — С. 171-176.